

Oogverblindend, regie:
Cyrus Frisch, 2009.

[K] **MENSENLEVEN GEVAT IN EEN
TELEFOONGESPREK. “OOGVERBLINDEND”
EN “LAST CONVERSATION”**

De telefoon en de cinema zijn altijd nauw met elkaar verbonden geweest. Niet alleen zijn de media grofweg even oud — beide ontstonden zij aan het eind van de negentiende eeuw — maar ze komen bovendien voort uit hetzelfde verlangen de wereld kleiner te maken en een ander dichterbij te halen. En dus speelt de telefoon al sinds de prille films vaak een hoofdrol in de cinema. Bijvoorbeeld in *The Lonely Villa* (D.W. Griffith, 1909), waarin een man via de telefoon machteloos toehoort hoe zijn vrouw en kinderen door bandieten worden beroofd. En natuurlijk in *Dial M for Murder* (Alfred Hitchcock, 1954), waarin een telefoontje van een echtgenoot de moord op zijn vrouw moet inluiden. Die lijn loopt door tot recente actiefilms als *Cellular* (David R. Ellis, 2004). De titel van laatstgenoemde verwijst meteen ook naar de recente verschuiving van vaste naar mobiele telefonie, die verstrekkende gevolgen heeft voor de rol van de telefoon in de cinema, zoals ook twee recente Nederlandse films tonen. Er zijn sterke overeenkomsten tussen *Oogverblindend* van regisseur Cyrus Frisch, dat zijn leven begon als toneelstuk, en Noud Heerkens' *Last Conversation*. Beiden gingen in 2009 in première op het Internationaal Film Festival Rotterdam. Beide makers staan eerder bekend als kunstenaars dan als verhalende filmmakers. En, het meest in het oog springend, beide films bestaan geheel uit een enkel telefoongesprek, in beide gevallen tussen een

man en een vrouw wiens verhouding pas gaandeweg de film duidelijk wordt.

Als zo vaak ligt de betekenis echter in de verschillen tussen de twee. *Oogverblindend* is een dialoog tussen een jonge vrouw en een oudere man, een kamerspel vrijwel geheel gevat in een enkele locatie. Ook *Last Conversation* kent maar één plek, alleen omdat die plek een rijdende Jaguar XJS betreft, wordt het een *road movie*. Regisseur Noud Heerkens, al sinds de vroege jaren zeventig actief als maker van korte experimentele films, monteerde voor zijn speelfilmdebuut vijftientig kleine digitale camera's op en in de auto. Actrice Johanna ter Steege stapte in een reed weg, om pas na het voltooiën van het ruim een uur durende telefoongesprek weer uit te stappen. De film bestaat uit een enkele *take*, maar vestigt daar (in tegenstelling tot eerdere films die dat trucje uithaalden) geen aandacht op. Het is geen stoerdoenerij van een verveelde filmmaker, maar een middel om het uiterste uit het acteerwerk van Ter Steege te halen.

In tegenstelling tot *Oogverblindend* hoort de kijker in *Last Conversation* alleen de vrouwelijke helft van het gesprek; van de mannenstem aan het andere eind (ingesproken door acteur Ruurt de Maesschalck) verstaan we slechts flarden. De monoloog, geschreven door Heerkens en scenariste Jacqueline Epskamp, verwijst openlijk naar Cocteau's toneelstuk *La voix humaine* (nog tot juni 2010 te zien in de uitvoering van Toneelgroep Amsterdam): ook daar draait het om een laatste telefoongesprek van een stervende relatie, ook daar blijkt een zelfmoordpoging een rol te spelen. Maar *Last Conversation* is cinematischer dan die vergelijking doet vermoeden. De vijftientig camera's registreren gedurende de rit niet alleen het

Last Conversation,
regie: Noud Heerkens, 2009.

gelaat van Ter Steege uit ontelbare hoeken, maar zijn ook naar buiten gericht: naar de weg, het landschap, de lucht, en de weerspiegelingen van dat alles op het glimmende oppervlak van de Jaguar.

Ook *Oogverblindend* is zijn theateroorsprong glansrijk ontgroeid. Hoewel het hoofdpersonage, een meisje van ergens in de twintig (Georgina Verbaan), door een vorm van pleinvrees aan haar huis gebonden is, reiken ook hier de beelden naar buiten. Met een mengeling van angst en misprijzen slaat zij door het raam de zwervers en drugsverslaafden in haar straat gade. De beelden zijn documentair, gestolen uit deze mensenlevens; ze werden door regisseur Frisch uit zijn eigen raam opgenomen voor *Vergeef me* (2001), maar uiteindelijk niet gebruikt. De ruim honderdvijftig uren beeldmateriaal die hij verzamelde, vormden de basis voor de dialoog in *Oogverblindend*. De machteloosheid van het meisje wordt gespiegeld in die van de Argentijnse man (Rutger Hauer) waarmee ze, ogenschijnlijk per toeval, in een telefoongesprek verwickeld raakt, en die medeplichtig was aan de misstanden van het Argentijnse Videla-regime. Daarmee komt Frisch terug op de thematiek van (het ontlopen van) sociale verantwoordelijkheid die ook zijn vorige films *Waarom heeft niemand mij verteld dat het zo erg zou worden in Afghanistan* (2007) en *Blackwater Fever* (2008) beheerste. Maar waar die films het publiek een kopstoot wilden geven, brengt *Oogverblindend* zijn boodschap op een subtielere, emotionelere manier over.

Het grote verschil met *Last Conversation* is dat de jonge vrouw hier gekluisterd is aan een vaste telefoonlijn. Ze kan dus letterlijk geen kant op; net als de echtgenoot in Griffiths *The Lonely Villa* is het

enige wat zij kan doen lijdzaam toehoren wat er aan de andere kant van de lijn gebeurt. Net zoals zij ook in haar verdere leven de wereld op afstand houdt. Anna is in *Last Conversation* evenzeer gekluisterd aan het gesprek, maar daarmee nog niet aan een bepaalde plek. In haar Jaguar rijdt ze kriskras door de Ardennen, waarbij het landschap een even grote rol gaat spelen als de straatbeelden van *Oogverblindend*.

Bovendien: omdat Anna een *handsfree* apparaat heeft, is ze zelfs niet gebonden aan het apparaat; ze kan vrijuit bewegen binnen de auto zonder het gesprek te hoeven onderbreken. Tegelijkertijd ontnemt deze techniek haar ook de mogelijkheid het gesprek te ontvluchten die het meisje in *Oogverblindend* wel heeft: simpelweg door de hoorn van haar oor af te halen, is het weg. Haar probleem is alleen dat ze dit niet kan, net zoals ze niet weg kan kijken voor de problemen op haar straat, maar er ook niets aan doet.

Zonder de eindes van de beide films hier weg te geven, kan gezegd worden dat het lot van de twee vrouwen gekleurd wordt door de telefoons waarmee zij hun gesprekken voeren. Het naamloze meisje uit *Oogverblindend* zit vast en blijft daarmee machteloos. Daarentegen heeft Anna uit *Last Conversation* mobiliteit en daarmee de mogelijkheid het heft in eigen handen te nemen.

JOOST BROEREN

Last Conversation, regie: Noud Heerkens, met: Johanna ter Steege, 2009, 75 min.

Oogverblindend, regie: Cyrus Frisch, met: Rutger Hauer, Georgina Verbaan, 2009, 90 min.